

בענין כשרות ויסקי סקוטי

ישנה שמועה הרווחת בציבור כאילו משקאות חריפים בכלל, וויסקי בפרט - אינם צריכים הכשר. במאמר זה נדון על כשרות הויסקי המיוצר בסקוטלנד, מתוך הדברים יתבאר בהחלט כי ויסקי הינו מהדברים אשר א"א לשותתו בלא כשרות מהודרת!

ויסקי הינו אלכוהול [בדר"כ עשוי מדגן] שמיושן בחביות עץ. בעולם ישנם כמה מדינות שמייצרים בהם ויסקי, וחלוקים הם בענין כשרותם: במדינת קנדה ואירלנד - מותר ע"פ החוק להוסיף תוספות ותמציות וכו' גם בלי לציין זאת על הבקבוק, ולפי"ז כל עוד שאין כשרות מהודרת על ויסקי ממדינות אלו אין לשתותו!.

גם בחלק מדינות ארה"ב אפשר להוסיף תוספות בלא לציין על הבקבוק, אמנם במדינות 'טנסי' ו'קנטקי' שבארה"ב (Tennessee, Kentucky) יש חוק שאוסר להוסיף שום תוספת כל שהיא בלא לציין על הבקבוק.

כשרות החביות:

בארה"ב ישנו חוק שאוסר להשתמש ביישון הויסקי בחביות משומשות. ולכן כל החביות שמשמשות לויסקי האמריקאי [-בורבון] הינם חדשות ללא חשש בליעות יין נסך, אלא אם כן מצויין זאת על הבקבוק. כמובן למעשה יש לבדוק אצל המומחים. אמנם בסקוטלנד אין מניעה ע"פ חוק להשתמש בחביות של יין ולא תמיד זה מצויין ע"ג הבקבוק.

ייצור הויסקי בסקוטלנד:

לפי החוק הסקוטי בייצור הויסקי, האלכוהול חייב להיות עשוי משעורה ושאר דגנים מלאים. וע"פ החוק מותר להוסיף רק: סוכר, שמרים, צבע קרמל, ומים, כל הנ"ל לכאורה אין בהם חששות כשרות. כמו"כ חייב להיות הויסקי מיושן 3 שנים לפחות [ולכן אין בויסקי סקוטי חשש חדש בחו"ל, משא"כ בוודקה וכו']. (שמעתי שיש מקומות שמשתמשים בסירוף חום הנקרא 'פחרטה' לצביעת החביות ולשטיפת החביות, חומר זה עשוי גם ממיץ ענבים, ויש לברר המציאות בזה).

בתום תהליך מסוים שבו מנביטים את השעורה עם השמרים והיא תוססת, מכניסים הכל לתוך דודי נחושת גדולים ומרתיחים אותם, ואז האדים שעולים מן הדוד הרוחת נכנסים לצינור שיוצא בראש הדוד, לאחמ"כ האדים זורמים במערכת צינורות ומתקררים ומתעבים חזרה לנוזל שהוא האלכוהול, משם האדים זורמים למיכל אחר שבו יש רק את האלכוהול הנקי. תהליך זה נקרא 'זיקוק'. בשלב שלישי מכניסים את האלכוהול ליישון בחביות עץ אלון [בדר"כ].

והנה כפי שאמרנו, לפי החוק בסקוטלנד אין שום הגבלה ליישון את הויסקי הסקוטי בחביות של יין, בדרך כלל החביות הם של יין הנקרא 'שרי' מספרד. בשנים קודמות יישנו את הויסקי רק בחביות יין, אבל בשנים האחרונות עקב סיבות שונות התחילו ליישון גם בחביות אמריקאיות שהיה בהם ויסקי אמריקאי הנקרא בורבון.

והנה כפי שנתבאר לעיל, ע"פ החוק האמריקאי כל פעם שעושים ויסקי צריך להיות חבית חדשה, ולכן יש להם הרבה חביות משומשות מפעם אחת, שאחרי שימוש אחד הם מוכרים אותם לייצרני ויסקי בסקוטלנד במחיר הרבה יותר זול מחביות יין של ספרד, [אמנם גם בחביות אמריקאיות יש אחוז קטן שיישנו בו ויסקי בתוספת יין, ויש לדון מה דין חביות אלו לשימוש פעם שניה].

היוצא מכאן שבדר"כ החשש בויסקי סקוטי הוא שמא חלק מהאלכוהול המזוקק התיישן בחביות יין (ולפעמים כולו התיישן רק בחביות יין). ודיברו בזה גדולי הפוסקים אם יש מקום להתיר ויסקי שהתיישן בחביות יין.

וצריך לדעת דבר חשוב: ע"פ מידע שקיבלתי ממומחים בתחום, לאחרונה עם ריבוי המחקרים בנושא כשרות הויסקי נתגלו כמה דברים שלא היו ידועים בעבר, אחד מהדברים שהתגלו היא שיש הרבה קשר בין היקבים הספרדיים לבין מזקקות הויסקי בסקוטלנד, והם בוחרים בכוונה סוגי חביות מסוימים עם טעמים מסוימים ודורשים שהחביות יהיו עבות במיוחד ועוד, ולפי"ז יש מקום לומר שכמה היתרים שנאמרו בעבר ע"י גדולי הפוסקים לא בהכרח שייכים גם היום.

דבר נוסף: בגוף המאמר לא התייחסנו לריבוי המבוכה שיש בין טועמי הויסקי [הנכרים] ברחבי העולם שמעידים אם יש טעם יין או אין טעם יין. ודנים ומתווכחים ביניהם האם טעם היין מוסיף או משנה את טעם הויסקי, או דלמא היין הספוג בדפנות בא רק לסלק את השרף הקיים בגוף החבית [או שהיין סופח אליו את החומרים הגורעים שבוויסקי] ולכן טעם הויסקי יותר טוב, אך אין היין נו"ט לשבח בגוף הויסקי (וכפי שאמרנו חו"ל). כי קשה מאד להכריע בגדון מסובך כזה - מה גדר הטעם שמרגישים, ולכן לכאורה יש להחמיר לכתחילה בזה, ואין כאן המקום להאריך בנושא זה, עיין שו"ת בית שלמה או"ח סימן צ"ו.

א. הנה בשו"ע קל"ז סעיף ד' נפסק שמותר לשים שיכר בכלי הבלוע מסתם יינם (אם הדיח בתחילה את לחלוחי היין שעל פני הכלים) משום שיש פוגם בשכר. ולפי"ז אין בכלל מקום להחמיר בנידו", משום שהיין הבלוע הדופן החבית פוגם את הויסקי. אמנם השתא שידועים כל המומחים לציין לשבח כל פעם שויסקי מתיישן בחביות יין - א"כ היום המציאות היא שיש נו"ט לשבח בויסקי ולכן אין לנו את ההיתר הנ"ל - כ"כ במנח"י (ח"ב סימן כ"ח) וטעמו כי בנידו"ד זה ודאי לטעמא עבידא ודרכו בכך וכו', עיי"ש, וכ"כ כמה פוסקים. אמנם שמעתי שהגר"ש מילר מטרונטו - ליקווד מתיר ויסקי כזה לפי הסברה הנ"ל בצרוף סברות נוספות, וס"ל שמה שמרגישין טעם טוב בויסקי שהתיישן בחביות יין, אין זה טעם אלא ריח בלבד שמשפיע על השתיה, וריחא לאו מילתא.

ועתה שמעתי שמועה - שבכמה מקומות לא מרוקנים את היין שהיה בחבית אלא משאירים אותו בתוך החבית שיתערב יחד עם הויסקי ששמים בחבית, ובכזה מקרה ודאי שאין את ההיתר הנ"ל, דין ממש לא פוגם אלא רק הבלוע וכפשטות לשון השו"ע, ויש לברר עוד.

ב. בשו"ת אגרו"מ (יו"ד א' ס"ב) דן לגבי ויסקי אמריקאי שע"פ החוק שם מותר לערבב חומרים נוספים כגון יין מלבד האלכוהול עד 2.5% מכלל התערובת, בתשובה זו דן להתיר ע"פ מה שפוסק כהט"ז בסימן קי"ד סק"ד שאומר שיש בטל גם בשאר משקים בשש כמו מים וא"צ ביטול בשישים [ודלא כהרמ"א סעיף ד' והש"ך בנקודות הכסף שם ובסימן קל"ד סקכ"א], ואמנם כתב שם האג"מ שבעל נפש יחמיר כי הרמ"א שם מחמיר [ויעיי"ש במטה יהונתן], ואף הוא עצמו לא שותה כי אם בציבור מפני יוהרא עיי"ש. (יש לציין עוד שהפר"ח סימן קי"ד מסכים לדעת הט"ז. אמנם במג"א או"ח סימן ר"ד סקט"ז פסק כהש"ך אבל כתב שביין שלנו שהוא חלש גם בשאר משקין מהני ביטול בשש. וגם החכמ"א סימן פ' סעיף ב' פסק כהט"ז, ועיין באגרו"מ שהוכיח מהאחרונים שגם הש"ך ס"ל דבמשקה חריף די בשש כנגד היין, עיי"ש).

הנה לכאורה גם בנידון החביות האסורות שייך היתר זה אם החביות הינם רק 16.5% מהתכולה שבתוכם שאז יש ביטול בשש כנגד החבית. אמנם לפי המתברר מהמומחים חביות היין הינם בעלי דופן עבה של עד 20% וא"כ לא שייך תמיד ההיתר של האג"מ.

ג. בשו"ת מנח"י ח"ב סימן כ"ח דן להתיר ויסקי שנתישן בחביות יין והיה ביטול בשש כנגד הבליעות, וכתב שם שלכאורה הויסקי נאסר כי זהו עיקרו לכך ועבדא לטעמא ובטול איסור לכתחילה, (עיי"ש שהאריך לבאר שלפ"ז לא יועיל שום ביטול) [אמנם בשו"ת אג"מ שם סי' ס"ג האריך לחלוק על כל 3 הטעמים הנ"ל, ואכמ"ל]. ולבסוף מסיק המנח"י להתיר מטעם שגורם הטעם לויסקי הוא טעם עץ האלון בצירוף עם טעם היין 'שרי' וא"כ יש להתיר מטעם זוו"ג. ועיי"ש שמבואר שיש בזה גם הרבה צדדים לאסור.

אמנם בחלק ז' סימן כ"ז אות ד' חזר בו מההיתר של זוו"ג, וז"ל: עוד נלענ"ד דזוו"ג מותר הוא דוקא דכל גורם עושה פעולה שווה, והיה אפשר לעשות כל הפעולה מההיתר, ואך צריך איזה כמות כדי לעשות הפעולה, כגון שיעור כזית והוא נתן חצי כזית מאיסור וחצי כזית מהיתר בזה אמרנו זוו"ג מותר, אבל אם אי אפשר לעשות הפעולה מההיתר לבד אפילו אם היה נתון כל הכמות, רק אם נתון גם מהאיסור, שהם מינים שונים ורק בהרכבתם יחד עושה הפעולה, א"כ זה נכלל בכלל עיקר עשייתו בכך דלשיטת הרשב"א (שו"ת ח"ג סימן רי"ד) אינו בטל אפי' באלף. ולפ"ז צ"ע גם מה שצדדתי בנדון המבואר בספרי שם בח"ב סי' כ"ח, עיי"ש.

והשתא שאין לנו את ההיתר של זוו"ג, א"כ חזר הדין שזה עבדא לטעמא ועיקרו בכך וכו' כפי שעורר המנח"י בתשובתו הראשונה, וממילא לא נוכל להתיר את הויסקי גם אם יהיה בו שיעור ביטול של שישים.

ועתה ראיתי שמביאים בשם הגר"י בעלסקי זצוק"ל שאמר שלכאורה כל חבית שהיה בה יין ומכניסים לתוכה ויסקי ליישון לכאורה דינה דומה לדין 'חרס הדרייני' שהוזכר במשנה ע"ז כט ע"ב, ואז לא נוכל להתיר אפי' מילוי שני של ויסקי (עיי"ן להלן ביאור הדבר), כי אם אנו יודעים בודאות שיש רצון של בעל המזקקה ליישן דוקא בחביות יין [במילוי שני] כי זה נתון טעם מסוים שהם מעוניינים בו להדיא, א"כ יש לנו לאסור.

ועוד הובא שם שדעת הרדב"ז ח"ג תקמ"ז שלכתחילה אין לקנות מעכו"ם דבר שידוע שביטלו בו איסור, משום שלא יבוא היהודי לצוות לגוי לבטל לו לכתחילה, ונחלקו הדעות אם פוסקים כהרדב"ז.

ועכ"פ חזינו שבכל מקום שיישנו אפי' מקצת מן הויסקי בחביות של יין (אפי' במילוי שני) יש מקום גדול להחמיר לא לשתותו.

ועוד דבר חשוב עוררו בזה, שבשנים האחרונות יש שיטה חדשה שלוקחים ויסקי שכבר התישן כנדרש ומכניסים ליישון פעם שניה בחביות יין בכדי שיהיה גימור מיוחד לטעם. ובוזה לא התיר המנח"י דהרי כאן ברצונם שיהיה טעם יין בויסקי, ואכמ"ל. אך מומחים לדבר טוענים שבדבר"כ אין לחוש לשיטת יישון הזאת בסתם ויסקי אא"כ מצויין על הבקבוק כיתוב המעיד על יישון מיוחד [שרצון החברות לפרסם את הויסקי שנעשה בשיטה יותר טובה מהרגיל], כגון:

Two wood. double matured. special finish. Sherry cask matured or finished. DoubleWood

ד. גם אם נאמר שאין טעם היין נחשב כ'לטעמא עבדא' ו'עיקרו לכך' וכו', מ"מ יש לדון האם יש בתכולת החבית שיעור ביטול כלפי היין שבלוע בדפנות, וצריך קודם לדון בהלכות כבוש בכלים מה שיעור הבליעות שיש בדפנות.

הנה לענין כבוש בכלים בשאר איסורים, עיין באיסור והיתר הארוך שער ב' סימן ח' שפסק שכלי שנכבש עם איסור צריך שישים נגד כולו וכו' דקיי"ל כבוש כמבושל ואפילו בכלים, ולא דמי לחבית דין נסך דשרי בסמ"ק (סימן רכ"ד) לשום בו שכר לכתחילה, דביין נסך הקילו. וכן מבואר בהגהות או"ה (להרמ"א) ריש כלל ל"ז. אמנם הרשב"א [תוה"ב בית ד' שער ד' לו:] למד מיין נסך לכל האיסורים, ועיין בט"ז יו"ד סימן ק"ה סק"א שלמד מהרשב"א הנ"ל שאין הבדל בין יי"נ לאיסורים ובכל מילי אין דין כבוש בכלים לאסור את כל הכלי. וכן פסק במחנ"א פ"א ממ"א הט"ו תשובה מבין המחבר וכן פסק בשו"ת חקרי לב סי' ע"ז. מאידך הש"ך (צ"ח סק"ג) פסק להחמיר בזה בשאר איסורים.

ולהלכה, הפמ"ג במשב"ז שם פסק דלא כהט"ז, אלא שכבוש מפליט ומבליע בכולו (וכן משמע במשב"ז פ"ז סוף סק"א) וכך פסק החכמ"א (נ"ז י"א).

אמנם כל זה לענין שאר איסורים. ובענין כבוש בכלי יין נסך מצינו עוד מחלוקת, דהנה כתב הרשב"א (תוה"ב הקצר שער ה' סו: וכן בשו"ת ח"ג סי' רל"ב) שכלי היין נאסרים רק כדי קליפה, ולכן אפשר להכשירם גם ע"י קילוף במלקט ורהיטני. אמנם יעויין ברא"ש ע"ז לג. סימן כ"ג שכתב 'דאף דבעינן ס' כנגד כולו וכו', מבואר דס"ל דכבוש בכלי בולע בכולו. וכן שיטת הרמב"ן שהובא ברשב"א שם, וכן שיטת המרדכי כפי שהוכיח בחק יעקב או"ח ס' תנ"א סקנ"ח.

ולהלכה, הנה השו"ע סימן קל"ה סעיף י"ג וכן בסימן קל"ז פסק כהרשב"א שצריך ביטול רק כנגד קליפת הקנקן. אמנם בש"ך קל"ז סק"ט האריך לצדד שכ"ז רק כששהה יין אסור בסתמא, אבל אם שהה היין האסור יותר מכ"ד שעות נאסר כל דופן הכלי דכבוש הוי כמבושל שגם אוסר את כל הכלי ולא רק כדי קליפה. ובשו"ת פנים מאירות ח"א סימן כ"ג פסק להחמיר כהש"ך, ובחכמת אדם (כלל פ"א סעיף י"א) פסק לכתחילה כהש"ך, ובדיעבד לצורך גדול כתב שאפשר להקל, ובשו"ת אמרי אש (הוב"ד בדרכ"ת קל"ה סק"מ) כתב שבהפס"מ אפשר לסמוך על החכמ"א. [ועיין חו"ד (ק"ה ביאורים סק"א וחדושים סק"ג) שמציין לש"ך סימן קל"ה סקל"ג, ומשמע קצת מדבריו שפוסק כהש"ך, וכן משמע קצת מהמשב"ז ריש סימן ק"ה].

אמנם החכם צבי סימן ע"ה חולק על הש"ך, וציינו הבית מאיר סימן קל"ה. וכן האג"מ הנ"ל מיקל ביי"נ. וכן פסק ביד יהודה סימן ס"ט וק"ה, וכן החזו"א יו"ד נ"ה אות ד' ואות ו' מקיל.

וביאור החילוק בין יי"נ לשאר איסורים, עיין ביד יהודה סימן ס"ט הטעם משום דביי"נ דרבנן הקילו, ובסימן ק"ה (ד"ה עוד כתב הט"ז) כתב ביאור נוסף שדוקא ביין דקליש ידעו חז"ל דמה שנבלע בהעץ (כלומר מעבר לקליפה) הוא נעשה כלה ואבד ולא נשאר בו טעם ואין ללמוד לשאר איסורים כמש"כ הרשב"א (שו"ת סי' תקע"ה) והר"ן (חולין מ:): על יישון יי"ב חודש דלא אמרו אלא ביין, ע"כ לא חששו אלא למה שעומד בקליפת הכלי. ועיין חזו"א יו"ד סימן נ"ה אות ו' שכתב כעין סברת היד יהודה - דביי"נ דרבנן הקילו, וגם כתב שם מעין דברי היד יהודה בסי' ק"ה דלא כל היין שנבלע אוסר משום שחלק מתייבש וכלה.

היוצא שלדעת החכם צבי וגם לשיטת היד יהודה והחזו"א והאג"מ יש מקום להתיר את הויסקי הסקוטי שהתיישן במילוי שני בחביות יין נסך, משום שקליפת החבית היא משהו ושפיר יתבטל בשישים בתוך הויסקי. אבל לדעת הש"ך ופנים מאירות שגם ביי"נ הכלי כולו נאסר, וכן לדעת החכמ"א ושו"ת אמרי אש שהסכימו לדעת הש"ך - א"כ נאסר כל מה שהתיישן בחביות היין (עכ"פ בלי הפס"מ וצורך גדול).

יש לציין ששמעתי שבדקו פעם חבית שהיה בה יין וחתכו אותה לרוחב וראו שהיין נבלע הרבה יותר מקליפת הקנקן, ולכאורה זה סותר לדעת המקילים. אמנם אפשר לומר לפמש"כ יד יהודה שעיקר הבליעה היא בקליפה, ואף שיש בליעה גם בכל דופן הכלי מ"מ היא בליעה חלשה יותר, וכן נראה דומה בחזו"א הנ"ל, א"כ י"ל דמצאות זו שכתבנו אינה סותרת לדעת השו"ע ודעימיה.

אך עדיין יש לעורר, דמומחי הויסקי טוענים שהיין הבלוע בכל הדופן מועילה לויסקי ולא רק הבלוע בקליפה, וזה מוכח מכמה דברים שם, א"כ א"א להקל כאן דפשוט הוא דבזה לא דיברו גדולי הפוסקים, ודמיא לדבר שאנו יודעים שנו"ט גם ביותר משישים (רמ"א צ"ב) ואכמ"ל, ויש לעיין.

ה. גם לדעת הש"ך והחכמ"א שכבוש ביי"נ אוסר את כל הכלי, מ"מ יש מקום להתיר ויסקי שלא רשום על התווית דבר שיכול להעיד על יישון בחביות יין. זאת מפני שרוב החביות המשמשות לויסקי בסקוטלנד אינם של יין אלא של בורבון אמריקאי, וא"כ בבקבוק שלפנינו נוכל להגיע לביטול בשישים, ויתבאר להלן.

דוגמא לדבר: בסקוטלנד ישנם שני סוגי ויסקי, אחד נקרא 'סינגל מאלט' שהוא אלכוהול שעבר זיקוק כנ"ל ומיישנים אותו בחביות מסוג מסוים. הויסקי השני נקרא 'בלנדר' [כדוגמת ג'וני ווקר ושיבס ריגל] שהינו ויסקי העשוי מכמה סוגי אלכוהול, שחלקם עברו זיקוק טוב וחלקם עברו תהליך זיקוק פשוט והאיכות שלהם ירודה.

והנה ויסקי הנקרא 'סינגל מאלט' אם התיישן בחביות יין כבר דיברו בזה גדולי הפוסקים יעויין לעיל (קשה לסמוך להקל על פי הצהרות החברה). אך בויסקי השני - 'בלנדר' יתכן שרק חלק קטן מהתערובת מיושן בחביות יין. וזה תלוי כנראה ברמת הויסקי, דהיינו ככל שהויסקי יותר יקר יותר סיכויים שאחוזים גדולים ממנו התיישנו בחביות יין [מצאות מבוררת אין לנו כי זהו סודות המקצוע שם]. וככל שהויסקי יותר פשוט יש לומר שרק חלק קטן ממנו התיישן בחביות יין, וכעת במוצר המוגמר שפיר יש ביטול בשישים כנגד בליעות היין שיצאו לתוך אותו חלק של ויסקי שהתיישן בחביות יין.

ונבאר: כבר ביארנו שדופן חבית יכולה להגיע עד כ-20% מהתכולה, א"כ אם נדע שבויסקי מסויים 92% התיישן בחביות אמריקאיות ללא חשש ו-8% ממנו התיישן בחביות יין, ובחלק זה - רק חלק החבית היא האסורה מבליעות יין - חמישית, שזה 1.6% מכל הויסקי כולו, יש לנו ביטול בשישים כנגד כל בליעות היין האסור [אכן כאמור זה רק אחרי שנוכל לידע ולשער בוודאות כמה אחוזים התיישנו בחביות יין].

והנה הרמ"א צ"ב סעיף ד' כתב שאמרינן חנ"נ בשאר איסורים, ובלח בלח בשאר איסורים כתב להקל רק בהפסד מרובה, [אלא שהט"ז שם סקט"ו פסק שזה רק בדרך בישול, עיי"ש בפמ"ג] הנה אם נפסוק דאמרינן חנ"נ בלח בלח בשאר איסורים א"כ א"א להתיר שום ויסקי אלא א"כ מבורר שלא יישנו אפי' חלק קטן בחביות של יין, אלא שבאג"מ יו"ד ח"ב סימן ל"ו, כתב דכיון שכתב הרמ"א שאפשר להקל בהפסד מרובה בלח בלח דלא אמרינן חנ"נ, א"כ דעתו היא שמעיקר הדין מותר אלא שבאיסור דאורייתא לא רצה להקל ללא הפסד מרובה, משא"כ באיסור סתם יינם שהוא דרבנן אפשר להקל בזה שפיר אפי' ללא הפסד כלל. אמנם בש"ך סי' קל"ד סקט"ז משמע מדבריו שאמרינן חנ"נ בסתם יינם וכן דייק בדבריו הדרכ"ט שם סק"מ, אמנם במטה יהונתן שם פסק לא אמרינן חנ"נ בסתם יינם.

ו. ועתה נבוא לדון על ויסקי שמיושן בחבית יין - מילוי שני. הנה כפי שהתברר השתא מפי מומחים בתחום, במפעלים כגון ג'וני ווקר וכן **שיבס ריגל** כנראה לא משתמשים בחביות יין 'מילוי ראשון' אלא מילוי שני. דהנה אחר שהוציאו מהחבית את היין ממלאים בו ויסקי למשך כמה שנים והוא הנקרא בלשונם **First fill**, ולאחמ"כ לוקחים את החביות [ומגרדים את קליפת החבית הפנימית שכבר איננה טובה] וממלאים בחביות ויסקי אחר פעם שניה, ויסקי זה נקרא **Second fill**. וא"כ י"ל שבמילוי השני של הויסקי כבר לא מורגש כ"כ טעם היין הראשון. וגם אם יש עדיין יין בדופן החבית מ"מ הוא מתבטל שפיר בויסקי של המילוי השני. וא"כ י"ל דגם המנח"י שהחמיר דהוא עבידא לטעמא ועיקרו בכך - זהו רק במילוי ראשון ולא מילוי שני.

אמנם לכאורה זה אינו, משום דאיתא ביו"ד שכל עוד שלא נעשה הגעלה בכלי [או מילוי ועירוי בכלי היין] עדיין הוא פולט כל הזמן את האיסור הבלוע בו, [והרי מבואר בפוסקים שאין בכלי ביטול בשישים כנגד דפנותיו ובמיוחד חביות שיכולות להגיע עד כ-20% מהתכולה], א"כ מה יעזור לנו המילוי השני להקל אחרי שאיננו יכולים לומר כמה יצא מהיין הבלוע בדפנות החבית במילוי הראשון, וא"כ י"ל שגם הויסקי שהתיישן במילוי השני יאסר כמו הראשון. במיוחד שיש הטוענים שאין כ"כ הבדל בטעם בין מילוי ראשון למילוי שני.

אך אם ננקוט כדעת הרבה פוסקים שהבאנו לעיל אות ג' שכלי היין נאסרים רק כדי קליפה או נוכל להתיר ויסקי שהתיישן בחביות יין במילוי שני ואילך, דבמילוי ראשון יש את הטעמים שכתב המנח"י שזה לטעמא עבידא וכו', משא"כ במילוי שני שכעת אין לכאורה רצון מסוים בטעם היין שהיה בלוע בחבית לראשונה, וכיון שכל מה שבלוע בחבית זה רק כדי קליפה א"כ בודאי שיש שישים בתוכן החבית מקליפת החבית ושרי.

אמנם לפי מה שאמרו מומחים שבין מילוי למילוי מגרדים את קליפת החבית הפנימית כי היא כבר איננה יעילה כ"כ ומעוניינים שייקלט טעם יין מהשכבה היותר פנימית של הדופן, יש לדון לאסור גם את המילוי השני כמו שאסרנו את המילוי הראשון, והבן.

ועוד שמעתי ממומחים בתחום שיש מקומות שמכניסים יין בחביות בין מילוי ראשון למילוי שני ויש לדון בזה, דאם הכוונה היא כדי שאח"כ יקבל טעם יין א"כ הדר דינו כמילוי ראשון לכל דבר, ועיין.

ז. הנה יש מי שהיקל בחביות יין ב'מילוי שני' ע"פ דין יישון י"ב חודש. לפי מה שפסק השו"ע קל"ה סעי' ט"ז שכל הכלים שיישנם י"ב חודש שרו שודאי כלה כל לחלוות יין שבהם ואפי' נתן לתוכם מים תוך י"ב חודש אין בכך כלום, ועיין בש"ך שם סקל"ו שכתב שאפי' נתן יין כשר באמצע י"ב חודש, כשר. כי לדידן קי"ל דין בין בטל בשישים. ולכן בנידו"ד כיון שכל מילוי של ויסקי הינו לפחות ג' שנים לפי החוק בסקוטלנד א"כ משעת בליעת היין של האיסור עד המילוי שני עבר הרבה יותר מ"ב חודש וא"כ 'מילוי שני' מותר לכתחילה.

אמנם צ"ב בדבריו, שהרי מבואר להדיא בתשובת הרא"ש שכל היתר זה הוא רק משום דין ביטול.

דו"ל תשובת הרא"ש כלל י"ט אות ד': קנקנים של גוים ששמו בהם יין בתוך י"ב חודש, לדברי המתירין היין לפי שיש בו ס' מן הקליפה נראה לי שמותר ליתן בו יין לכתחילה כי דבר פשוט הוא שיותר יצא ונפלט בליעת הקנקן ונתערב בהיתר ונתבטל וחזר ונבלע בתוכו מן ההיתר ממה שהיה מתייבש ע"י יישון י"ב חודש.

ועפ"ז כתב בב"י סימן קל"ז שלדין שגם סתם יינם לא בטל במשהו, א"כ בכה"ג ששם יין באמצע השנה יצטרכו להמתין י"ב חודש נוספים א"כ.

ומבואר להדיא שצריך להגיע כאן לדין ביטול. והטעם נראה משום שהיין ששמו בחבית ליותר מעת לעת הוציא קצת מהיין הבלוע בחבית ונבלע ביין הכשר ואח"כ חזרה כל התערובת הזו לתוך החבית, ויוצא שמקצת מן היין הישן שנכנס חזרה לחבית עדיין לא עבר עליו י"ב חודש ואינו נהיה היתר. וכדי להתיר ע"י יישון מוכרחים להגיע גם לדין ביטול כי היין שיצא מהדפנות וחזר - עדיין לא גמר להתיישן. וא"כ לפי"ז אם את המילוי הראשון של הויסקי אנו אוסרים משום בליעת היין, א"כ גם מילוי השני לא נתיר מטעם י"ב חודש, שהרי מה שיצא אל הויסקי הראשון ושוב חזר אל החבית לא התבטל עדיין.

ח. אמנם יש מקום להתיר מצד אחר, באופן שאין בדפנות אלא רק 10% מתכולת החבית, דממ"נ - היין שנשאר בלוע בדופן החבית ולא יצא אף פעם כבר התיישן, והיין הבלוע שיצא לויסקי הראשון שפיר נתבטל בשישים בויסקי השני. דגם הויסקי הראשון מכיל רק 10% יין אסור ונמצא שדופן החבית בלועה כעת רק 10% של איסור וא"כ במילוי שני יש 10% מה-10% של האיסור, דהיינו אחוז אחד שהוא פחות משישים ומותר [לדעת האגר"מ שלא אמרין חנ"נ בין נסך].

אמנם כיון שהתברר ע"פ מומחים שחביות היין המשמשות ליישון ויסקי הינם בעלי דופן עבה מאוד ולפעמים יש בהם כ-20% כלפי היין שבחבית ואז אין אפשרות שיתבטל בכה"ג. אא"כ הויסקי הסופי עשוי רק מאחוז קטן של ויסקי שהתיישן בחביות יין, כמו בבלנדד ויסקי שחלק גדול מהתערובת לא התיישן בחביות יין כלל [לפי חשבון יוצא שכל ויסקי שיש בו יותר מ-40% ויסקי משובח שהתיישן במילוי שני בחביות יין אז אין בו את ההיתר הנ"ל, או שמיירי בויסקי ששמו אותו בחבית מילוי שלישי שאז גם בדופן עבה כנ"ל מגיעים לביטול בשישים].

[עיי' במנח"י הנ"ל שהביא ראיה להתיר בביטול יי"נ גם אם לא בטוח יש שישים לבטלו, שבפת"ש ק"ח אות ג' מביא שער המלך פ"א ממ"א הל' ג' התיר לשאוף טבאק אע"פ שזילפו עליו יי"נ, משום שאולי יש בו שישים ויי"נ דרבנן וספיקא דרבנן לקולא, ובמיוחד היכא דיש עוד ספיקות.]

אבל אם נאמר חנ"נ גם בלח בלח כפשטות דעת הרמ"א סימן צ"ב סעיף ד' [עיי' לעיל אות ה'] אז יוצא שכל שיש חלק אפי' הכי קטן שיושן בחביות יין אפי' במילוי שני יש לאסור את כל הויסקי בשתיה, [ועיי' חכמ"א מ"ד אות י' שמשמע קצת שבחנ"נ שאר איסורים שלא נודע התערובת עד עכשיו, אפשר להקל רק לצורך גדול ואחרי שטעמו שאין טעם איסור, עיי"ש] ועכ"פ למעשה קשה להגדיר זאת כמהדרין. אמנם אפשר לומר שבמקום שהוא רק ספק איסור או ספק נוי"ט לא אמרין חנ"נ לח בלח באיסור דרבנן, ולכן בנידו"ד שיש כמה ספיקות על מהות הטעם של חביות היין ובמיוחד במילוי שני יש מקום להקל. (עיי' ש"ך צ"ב סק"ח בשם או"ה, חכמ"א מ"ד סעיף י"ז, ב"ח סימן ע"ד, משב"ז שם סק"א).

וכל זה לא יועיל לנו אם נאמר שכוונת היישון בחביות יין [אפי' מילוי שני] הוא לטעמא עבידא ועיקרו לכך דאז גם באלף לא יתבטל.

דבר נוסף: יש לעיין אם מהני בנידו"ד היתר של יישון י"ב חודש, דהנה יעוין בדרך"ת קל"ה אות נ' שמביא יד יהודה ק"ג פיה"א סוס"ק כ"ג שמסתפק אם שייך יישון יב"ח בכלי יי"ש, דאולי כיון דחריף טובא בלע הרבה ולא מהני יישון וכדמצינו בסימן תנ"א שהחמירו הפוסקים מאד על כלים שהיה בהם יי"ש הרבה יותר מסתם כלים. לפי"ז אולי גם בנידו"ד שהחבית היתה מלאה ביי"ש כל הזמן אז אולי היי"ש משמר את טעם היין ואז אין יישון וממילא גם לא יהיה דין ביטול שתלוי בדין היישון, ויצא שא"א להקל במילוי שני דהכלל ביו"ד (עיי' רמ"א צ"ב סעיף ו' וביאור הגר"א שם) שאין אומרים שבביטול הראשון יצא קצת אלא גם בביטול השני מחשבים כאילו יצא הכל, ועיי'.

ועדיין יש מקום לדון מדין איסור ביטול לכתחילה בפרט שלאחרונה יש על כמה מהמפעלים הידועים כשרות והם מייצרים ייצור מיוחד עבור יהודים, והדין שמבטל איסור לכתחילה אסור למי שנתבטל בשבילו. ויש לעיין עוד, דאולי כיון שתשמישו בשפע יש מקום להקל בביטול איסור לכתחילה כמבואר בשו"ע סימן צ"ט סעיף ז' דעת הרשב"א בצירוף שיש ביטול בשש ואכמ"ל. וכמו"כ יש לברר במפעל שמייצרים בו סוגי ויסקי עם חששות מה דין כל כלי המפעל הצינורות ומכונת הבקבוק וכו'.

היוצא לנו שגם ויסקי שידוע לנו שלא מיישנים אותו (או חלק ממנו) בחביות יין במילוי ראשון, מ"מ עדיין יש מקום לחשוש בו לדעת הש"ך והחכמ"א שהיין נבלע בכל הדופן. ולדעת הרמ"א והש"ך שאמרין חנ"נ בסתם יינם לא יתבטל אפי' בשישים. ועוד חששות שונים כפי שהתברר באות ב' שגם בחביות 'מילוי שני' יש מקום לומר דהם 'לטעמא עבידא' ועיקרו לכך' ולא בטל לכאורה [אמנם הנודע ביהודה פוסק דלא קיי"ל כהרשב"א להחמיר בעיקרו לכך, אמנם אין זה מהדרין].

אמנם בויסקי כדוגמת ג'ק דניאלס המיוצר במדינת טנסי ששם יש חוק שאוסר להשתמש בחביות יין כלל, אז כיון שהמפעל אין בו חששות כשרות יש להעדיף את הויסקי הנ"ל וכדוגמתו. וכן הדין לכאורה על בורבון המיוצר במדינת קנטוקי שכתוב עליו סטרייט Kentucky bourbon הכוונה שאין בו תוספות כלל.

והשתא זכינו שישנם בחנויות מבחר סוגי ויסקי בהשגחת בד"ץ עדה"ח ירושלים, ששם היה פיקוח מדוקדק מהשלבנים הראשונים, הזיקוק, היישון והמילוי שאין בהם שום שאלה ושום חשש, בודאי שיש להעדיף לקנות את המהודר ביותר, וסחור סחור אמרין לנוירא וכו'.

[ברכת יישר כח: לרב שמואל זמלמן, ולרב עקיבא נייהוז]